

Deze tekst werd in het Frans opgesteld door RéSAP en is vrij vertaald en aangevuld door Boerenforum en medestanders. De Waalse versie kan je integraal terugvinden op de RéSAP-website Luttes Paysannes.

“17 april”, Werelddag van de Boerenstrijd

Mobilisatie “tegen” de aankoop van gronden in België door Colruyt en “voor” toegang tot grond wereldwijd, 15/04/’22

1. Groothandel en supermarkten kopen gronden. De zaak Colruyt.

De supermarkt-industrie onderneemt steeds meer om de voedselproductie te beheersen en haar greep op de landbouw te vergroten. Deze strategie vormt een bedreiging voor de landbouw en de voedselsoevereiniteit van boeren en boerinnen. Dit jaar focussen het RéSAP (Réseau de soutien à l'Agriculture Paysanne - Steunnetwerk voor de Boerenlandbouw) en Boerenforum zich op Colruyt om deze kwestie onder de aandacht te brengen en om een ambitieus en doeltreffend grondreguleringsbeleid te eisen ter bescherming van de toegang tot land voor de boerenlandbouw.

Sinds enkele jaren heeft Colruyt een strategie van verticale integratie (d.w.z. niet alleen controle over de distributie en verkoop, maar ook over de voedselproductie). Colruyt is onder meer rechtstreekse partnerschappen aangegaan met sojatelers, aardappeltelers en varkens- en rundveehouders. Colruyt is ook een zeeboerderij aan het opstarten voor de productie van mosselen (Zeeboerderij Westdiep in Nieuwpoort). Deze privatisering van de zee wordt door vissers, zeelieden en klimaatorganisaties aan de kaak gesteld.ⁱ

Wat grond betreft, heeft de supermarktketen reeds meer dan 178 hectare grond aangekocht in Vlaanderen en Wallonië.ⁱⁱ Voor een overzicht van de aankopen van landbouwgrond door de Colruyt Groep verwijzen we naar een recent onderzoek door Apache.ⁱⁱⁱ Via COLIM, die het vastgoed beheert, heeft Colruyt ook een biologische boerderij van 25 hectare gekocht, Het Zilverleen.^{iv} Colruyt heeft daar zelf een landbouwer gekozen om biologische groenten te produceren. De supermarktketen verwierf ook diverse gronden in Halle en Ath.^v

In 2020 richtte Colruyt Agripartners op met als doel "verder in te zetten op het verwerven van landbouwgronden en -bedrijven".^{vi} Deze nieuwe onderneming wijst op een versnelling van hun strategie om de voedselproductie integraal te beheersen. Het is hun bedoeling om vanaf 2020 nog meer gronden aan te kopen - onder meer in de buurt van de hoofdzetel in Halle - en overeenkomsten te sluiten met landbouwers die exclusief voor Colruyt produceren.^{vii}

De aankondiging van Colruyt leidde tot verontwaardiging van de landbouwgemeenschap aan beide zijden van de taalgrens. Fédération Unie de Groupements d'Éleveurs et d'Agriculteurs (FUGEA), Fédération Wallonne de l'Agriculture (FWA) en Boerenforum zijn unaniem in hun veroordeling van deze strategie. *"Deze verouderde praktijken doen ons bijna denken aan het feodale lijfeigenschap,"* zegt **FUGEA**. *"De Belgische landbouw wordt gekenmerkt door een toenemende druk op de grond, waardoor de vestiging van jongeren wordt geblokkeerd en de overname van landbouwbedrijven wordt belemmerd. De intrede van machtige spelers als de Colruyt Groep op de markt van de landbouwgrond dreigt dit fenomeen nog te versterken,"* stelt de federatie.^{viii}

Het **FWA** is het daarmee eens en voegt eraan toe: *"Er zijn in België genoeg gemotiveerde landbouwers die de wettelijke normen respecteren en evenwichtige partnerschappen willen aangaan. We hoeven niet te eindigen met een landbouwmodel dat het beginsel van zelfstandigheid en beslissingsautonomie ondermijnt waarop elke zelfstandige, en in dit geval elke landbouwer, aanspraak moet kunnen maken."*^{ix}

We schuiven **Colruyt** naar voor als voorbeeld vanwege de actualiteit, maar de algemene **trend van investeerders binnen de supermarktketens die landbouwgrond opkopen, is overall spectaculair toegenomen**. In **Duitsland**, met name in de voormalige DDR, waar grond in zeer grote percelen is opgedeeld, "bezaten grote investeerders in 2017 **al 34% van de landbouwgrond**".^x In 2020 is 6 000 ha landbouwgrond in Thüringen (voormalige DDR) verkocht aan een onderneming die toebehoort aan de erfgenamen van de supermarktketen Aldi.^{xi} **De mobilisatie van dit jaar heeft tot doel de alarmbel te luiden en te voorkomen dat we in België ook deze weg opgaan.**

Ook op politiek vlak roepen de plannen van de Colruyt Groep vragen op. Onze Belgische beleidsmakers werden al meermaals aangesproken over onze bezorgdheden:

- de druk op de **grondprijzen**,
- de toegenomen **kwetsbaarheid van het familiaal bedrijfsmodel** en
- de **verticale integratie** en het risico van **concentratie van productiemiddelen** die de **autonomie en de vrijheid van de landbouwers** in gevaar brengen.

Extra druk op de toegang tot grond

In 2014 stelde de studie "For a better access to land in Belgium and in Europe", uitgevoerd door verschillende leden van het RéSAP (FIAN, FUGEA, MAP, Terre-en-Vue), reeds mechanismen aan de kaak die bijdragen tot de extreme druk op grond in België:

- het feit dat België een klein en dichtbevolkt land is met "schaarse" landbouwgrond
- de verstedelijking en betonning van grond (voor huisvesting of industrie) die elk jaar landbouwgrond inpalmt
- het landbouwbeleid en de "hectare"-steun die de prijs van landbouwgrond opdrijven en de concentratie van grond bij de grootste landbouwbedrijven bevordert
- concurrentie van andere vormen van gebruik (paarden, vertuining, golf en andere vrijetijdsactiviteiten, ...) die veelal winstgevender zijn dan voedselproductie, enz.

Het zijn deze mechanismen die de oorzaak zijn van de **explosieve stijging van de grondprijzen** met als gevolg het **verdwijnen van heel wat landbouwbedrijven**. Het wordt hierdoor ook steeds moeilijker voor de volgende generaties boer·inn·en om een bedrijf verder te zetten en voor jongeren om zich als boer·in te vestigen. **De Belgische landbouwgrond is de op één na duurste van Europa (na Nederland) en dit is een belangrijke reden waarom België in de afgelopen 40 jaar 68% van zijn landbouwbedrijven is verloren.**

De komst van een sterke financiële agro-industriële groep zoals Colruyt op de Belgische grondenmarkt zal de situatie nog verergeren. Elk stuk grond dat Colruyt aankoopt om er landarbeiders te installeren, is grond die van de Belgische familiale landbouwbedrijven weggenomen wordt. Elke grondaankoop door Colruyt zal bijdragen tot de stijging van de grondprijzen in België. Tegelijk bestaat het risico dat Colruyt, door grond te kopen via Agripartners, ook aanspraak zal maken op financiële steun uit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB), opnieuw ten koste van familiale bedrijven.

Deze problematieken werden verder uitgewerkt in de nota "[Beleidsaanbevelingen voor een betere toegang tot grond voor agro-ecologische boer·inn·en](#)" uitgewerkt door de landgenoten en fian belgium, ondersteund door Voedsel Anders. Ook Boerenforum publiceerde eerder al zijn [Standpunt Grond](#), waarin gelijkaardige standpunten uitgewerkt werden. Deze nota's vormen de inhoudelijke basis voor de gezamenlijke **campagne Grond voor Voedsel**.

2. Verticale integratie is een verontrustend verschijnsel

Verticale integratie is een diversificatiestrategie die erin bestaat de eigen activiteiten stroomopwaarts en stroomafwaarts in de keten waar het bedrijf actief is, zo ver mogelijk uit te breiden. Deze verticale uitbreidingen gebeuren via overnames van ondernemingen, interne ontwikkeling van de nodige competenties en het sluiten van allianties. Dit model is reeds wijdverspreid in België, met name in de varkens- en pluimveesector, en roept al lang vele vragen op met betrekking tot de autonomie van de landbouwers en de prijszetting. **Colruyt gaat nog een stap verder in de verticalisering van de sectoren door zich ook de productiemiddelen toe te eigenen**, waarbij grond een financieel toevluchtsoord is en een uiterst belangrijk speculatieobject.

In tegenstelling tot een pachtovereenkomst - die de landbouwer volledige autonomie laat over wat hij produceert en hoe en aan wie hij zijn producten verkoopt - **wordt de landbouwer door de verticale integratie een quasi-werknemer van Colruyt**. De Groep verdedigt zich echter tegen dit muilkorven van de onafhankelijkheid van boeren op de landbouwgronden: *"Het is niet de bedoeling dat Colruyt zelf gaat boeren of iemand in loondienst neemt, wel om samen te werken met een zelfstandige uitbater."*^{xii}

Met deze verklaring kondigt Colruyt zijn nieuwe landbouwmodel aan: "de schijnzelfstandigheid". Landbouwers die onderworpen zijn aan de eisen van Colruyt en die geen beslissingsautonomie op het bedrijf hebben en die ook niet de voordelen en de zekerheid van een werknemer krijgen. De landbouwers van "Het Zilverleen" krijgen de verantwoordelijkheid over het dagelijks operationeel beheer van het bedrijf, maar zullen zich moeten verantwoorden tegenover de strategische beslissingen van de Colruyt Groep. Dit is een directe en dwingende manier van de supermarktketen om invloed op de producenten uit te oefenen.^{xiii}

Bovendien kondigt de groep aan dat zij "innovaties in de landbouw wil introduceren, met name op het gebied van duurzaamheid".^{xiv} Voor een bedrijf dat zegt niet aan het onafhankelijkheidsbeginsel te willen tornen, hebben we nu al een probleem.

Bovendien is er zeer weinig bekend over het soort contract waarmee de landbouwers aan de groothandel worden gebonden: hoe zal de prijs worden vastgesteld en wie zal de risico's dragen, zoals klimatologische en andere risico's (droogte, ziekten, enz.)? De Groep bevestigt nogmaals haar goede bedoelingen: *"Er wordt op een transparante manier samengewerkt, op basis van heldere afspraken waar iedereen zich in kan vinden. Door de ideeën en sterktes van alle partijen samen te leggen bouw je een gemeenschappelijk project op."*^{xv}

Na decennialang de sector te hebben verzwakt via "de laagste prijzen", is het moeilijk te geloven dat het door Colruyt en Agripartners voorgestelde model een antwoord zal bieden op de economische en milieu-uitdagingen in de landbouw. De supermarktketen biedt namelijk geen enkele garantie met betrekking tot het landbouwmodel dat het wil bevorderen: *"De bedoeling is om in eerste instantie te kijken naar conventionele akkerbouw. Op termijn sluiten we niet uit dat we bepaalde van deze gronden ook zullen inzetten voor innovatievere teelten, in het kader van verdere verduurzaming. Bio is daarbij geen doel op zich, maar ook dat sluiten we niet uit."*^{xvi} Hoewel Colruyt dus "lokaal" surft, is de Groep niet van plan deel te nemen aan de agro-ecologische transitie, die onontbeerlijk is om een antwoord te bieden op de klimaat- en de biodiversiteitscrisis.

3. Landroof en verticale integratie, een aanslag op de rechten van boer•inn•en in het Noorden en het Zuiden.

Landroof door de agro-industrie en de ontwikkeling van verticalisatiestrategieën door grootschalige distributiebedrijven zijn twee fenomenen die sterk aanwezig zijn in landen van het Zuiden.

Wat landroof door de agro-industrie betreft, willen we eraan herinneren dat na de sterke stijging van de prijzen voor landbouwgrondstoffen op de wereldmarkten en de daaropvolgende voedselcrises in 2007/2008, er een grote golf van landroof op mondiaal niveau was, die tot op de dag van vandaag voortduurt. Grote agro-industrieën en investeerders zijn zich bewust geworden van het strategisch belang van grondreserves en trachten nu grote percelen landbouwgrond in handen te krijgen.^{xvii}

In de zuidelijke landen en sommige Oost-Europese landen hebben buitenlandse investeerders massaal grond gekocht. De Belgische agro-industriële actoren zijn geen onbekenden met dit fenomeen. Ngo's hebben verschillende gevallen gedocumenteerd van landroof waarbij Belgische (of met België verwante) bedrijven betrokken waren. Dit is het geval met SOCFIN, SIAT en Feronia, die honderdduizenden hectaren land in verscheidene Afrikaanse landen hebben verworven om er monoculturen van palmolie en rubber te ontwikkelen.^{xviii} Bovendien financiert de Belgische ontwikkelingsbank BIO de multinational Tozzi Green, die betrokken is bij de omstreden aankoop van grond in Madagaskar.^{xix} De aankoop van deze landbouwgrond gaat vaak ten koste van de plaatselijke boeren, die de controle over hun voornaamste bestaansmiddel verliezen.

Wat de verticalisering betreft, nemen overeenkomsten en samenwerkingsverbanden tussen westerse bedrijven en landbouwers in het Zuiden toe. In 2012 had Carrefour al contracten met boeren in 18 zogenaamde ontwikkelingslanden.^{xx} Deze omvatten het veilig stellen van de productie van broccoli, artisjokken en sperziebonen voor de Europese klanten. Wat ook de vormen van verbintenis tussen agro-industrie en landbouwers mag zijn (productie-contract, schijnzelfstandigen, landarbeiders, enz.), wat op het spel staat, is het verlies aan onafhankelijkheid, autonomie en weerbaarheid van de landbouwers. Hun lot ligt in de handen van de bedrijven die hen inhuren dat binnen een onevenwichtige machtsverhouding.

Ook al is er een inkomensgarantie voor enkele jaren, toch kunnen boer•inn•en ook van de ene dag op de andere dag hun baan verliezen als het bedrijf zich elders vestigt om nog goedkoper te produceren. Deze verticalisering heeft negatieve gevolgen op het vermogen van boeren en boerinnen om zich te organiseren tegenover agro-industriële bedrijven. Het belemmert de mogelijkheid tot generatie-overdracht in familiale landbouwbedrijven en de instandhouding en ontwikkeling van agro-ecologische praktijken.^{xxi}

4. Onze eisen

Met deze mobilisatie wordt getracht verschillende boodschappen over te brengen aan verschillende doelgroepen. Natuurlijk gaat het om een protest tegen de Colruyt Groep en willen we de burgers informeren over de bedenkelijke praktijken van Colruyt. Met deze actie willen we ons ook richten tot de politieke besluitvormers met concrete eisen, omdat zij de verantwoordelijkheid en de plicht hebben om structurele maatregelen te nemen met betrekking tot de problemen rond toegang tot grond en het verdwijnen van de familiale boerderijen. Bovendien is deze mobilisatie deel van de Internationale dag van de Boerenstrijd. **Het RéSAP, Boerenforum en medestanders verzetten zich reeds jaren tegen landroof in België** en wil zo ook een boodschap van solidariteit uitsturen naar de boeren in het Zuiden die nog meer te lijden hebben onder deze kwestie die een directe bedreiging vormt voor hun recht op voedsel.

Eerst en vooral, **aan de Colruyt Groep**: Boerenorganisaties, internationale solidariteits-ngo's, verenigingen die actief zijn op het gebied van duurzame voeding, onderwijs, armoedebestrijding en gezondheid, en burgercollectieven klagen het grondaankoopbeleid in België aan. We mobiliseren rond de kwestie dat supermarktketens via de aankoop van landbouwgrond hun macht vergroten op alle schakels van de voedselketen. Ook na deze Internationale dag van de Boerenstrijd zullen we blijven ageren tegen de aankoop van land door de Colruyt Groep, omdat het een aanval is op de boerenlandbouw en onze voedselsoevereiniteit. Colruyt wil gezien worden als een speler in het voedselsysteem die zich inzet voor duurzaam en lokaal voedsel. Om geloofwaardig te blijven, zal Colruyt moeten afzien van grondaankopen die de afhankelijkheid en slavernij van boeren enkel versterken. Om duurzame voedselsystemen te ontwikkelen, moeten we vertrouwen hebben in onze boeren en boerinnen en hebben we geen behoefte aan bemoeienis van de groothandel en warenhuizen op onze akkers.

Onze manifestatie is ook een boodschap **aan de klanten van Colruyt**, die zeker ontvankelijk zijn voor de reclameboodschappen van Colruyt. We willen de aandacht erop vestigen dat Colruyt niet terugdeinst om zich voor te doen als een duurzame en lokale voedselspeler en er zelfs prat op gaat te strijden tegen de uitbuiting van de boeren. Voor ons is dit een duidelijke vorm van « greenwashing » en « local washing ». Vandaag de dag wordt lokaal voedsel door veel consumenten gezien als duurzaam voedsel. De kwestie van de arbeidsomstandigheden, de autonomie, de mogelijkheid om zich te organiseren om eerlijke prijzen te verkrijgen en de mogelijkheid om een stuk grond te verwerven, zijn criteria die even belangrijker zijn als het aantal kilometers tussen veld en supermarkt. Al deze criteria samen bepalen de duurzaamheid van het voedsel, niet enkel de kilometers.

Ten slotte roepen we de **Belgische regionale en federale autoriteiten** op om deze kwestie aan te pakken. De strategie van Colruyt om grond te kopen om zo de lokale productie van landbouwproducten te verzekeren, is een bedreiging voor de grondmarkt en voor de

onafhankelijkheid en de autonomie van landbouwers. Deze strategie is een aanval op het familiaal landbouwmodel dat door het Waalse en Vlaamse beleid gesteund wordt. Wallonië en Vlaanderen zijn al jaren getuige van het verdwijnen van familiebedrijven, de vergrijzing van de landbouwbevolking en de stijging van de grondprijzen. Onze beleidsmakers kunnen niet passief toekijken bij dit manoeuvre van Colruyt en andere agro-industriële groepen, die steeds meer grond in België monopoliseren en bijdragen tot de explosieve stijging van de grondprijzen. Indien geen krachtige maatregelen worden genomen om dit verschijnsel te stoppen, kan deze situatie onbeheersbaar worden.

Strijd tegen landroof in België ...

Wij verzoeken de overheid dan ook de nodige maatregelen te nemen om te voorkomen dat grote industriële spelers zoals supermarkten grond aankopen. Dit kan onder meer gebeuren via:

- **Instrumenten om de prijs en verkoop van grond te reguleren**
 - Een versterking van de middelen en instrumenten voor de regulering (recht van voorkoop, prijsregulering) van de grond via de overheid. Dit door de oprichting van een “grondtransactie-observatorium” voor de regulering van de transacties van landbouwgronden in het Waalse, Vlaamse en Brusselse Gewest.
 - Tegelijkertijd, en met het oog op de goede werking van dit orgaan, voorzien
 - in regionale of zelfs gemeentelijke fondsen om in te grijpen op de grondmarkt in geval van te hoge prijzen en om grond te verwerven
 - een gecentraliseerd informatieplatform over de beschikbaarheid van grond
- **Een Marshallplan voor de overdracht van boerderijen!**
 - Instrumenten en middelen om de overdracht van landbouwbedrijven te bevorderen:
 - De overdracht moet gunstiger worden gemaakt dan ontmanteling van het landbouwbedrijf (door met name kleine landbouwers en hun volgende generatie te steunen en niet de agro-industrie)
 - Landbouwers die geen opvolgers hebben voor de overdracht van hun bedrijf, moeten worden gesteund met de nodige middelen zodat er toch voor overname kan gezorgd worden
 - Hulpmiddelen die groepsinstallaties en de overname van boerderijen in gedeelde exploitatie door meerdere boeren ondersteunen en aanmoedigen
 - Steun op alle nodige niveaus voor kandidaten die een boerderij willen overnemen
- **De absolute bescherming van landbouwgrond**

- De ambities versterken en de uitvoering versnellen van de "betonstop"-plannen die door de gewestelijke autoriteiten zijn ingediend
- herziening van de sectorplannen en omzetting van bouw- en industriezones die ongeschikt zijn voor huisvesting en gebouwen (overstromingen, dorpsuitbreidingen, enz.) in landbouwzones
- **Publieke gronden moeten een voorbeeldfunctie hebben**
 - in de eerste plaats gericht op de overname van de landbouwbedrijven en op degelijke voedselprojecten (d.w.z. voedselproductie die de burgers voedt en die niet geëxporteerd wordt)
 - moet prioritair in handen van de overheid blijven (en bij verkoop moet er recht van voorkoop voor andere openbare exploitanten zijn)
 - verkoop met een vaste prijs (geen opbod) en toewijzingscriteria die gericht zijn op overname, kleine landbouwbedrijven en lokale voedselprojecten
 - een regionaal informatieplatform over de pacht en verkoop van openbare grond (met toewijzingscriteria en een maximumprijs)

Verder eisen en details zijn terug te vinden in het “standpunt-grond” van Boerenforum : <https://boerenforum.wordpress.com/standpunt-grond/>

Beleidsaanbevelingen voor een betere toegang tot grond opgesteld door De Landgenoten en FIAN Belgium :
<http://www.fian.be/IMG/pdf/220411-toegang-tot-grond-nota.pdf>

- Wij vragen de Vlaamse Overheid om haar mening over de inplanting van een Zeeboerderij voor de kust van Nieuwpoort te herzien. Colruyt neemt er rijke visgronden in beslag en wil die privatiseren als mossel- en zeewierboerderij. De zee is van iedereen. De Vlaamse Overheid bezorgde een vergunning hiervoor. Wij eisen dat die ingetrokken wordt.

...en elders in de wereld!

Tenslotte maakt deze mobilisatie deel uit van de Internationale dag van de Boerenstrijd. Zoals elk jaar neemt RéSAP een lokale strijd met een internationale reikwijdte als uitgangspunt. Vechten tegen de mechanismen die de agro-industrie in België heeft ontwikkeld om haar greep op de voedselsystemen te versterken, betekent ook vechten tegen de ontplooiing van die mechanismen elders in de wereld, met name in de landen van het Zuiden.

Om landroof in het Zuiden tegen te gaan, moet België zijn steentje bijdragen. In het bijzonder:

- Door ondertekening van de **Verklaring van de Verenigde Naties over de rechten van boeren en andere plattelandsbewoners (UNDROP)**^{xxii}. De UNDROP stelt bijvoorbeeld: "*Staten nemen alle nodige maatregelen om ervoor te zorgen dat niet-overheidsactoren, zoals particulieren en organisaties, alsmede transnationale ondernemingen en andere zakelijke ondernemingen, de rechten van de boeren eerbiedigen en bevorderen*".
- Het aannemen van relevante wetgevende maatregelen om acties te reguleren van ondernemingen met Belgische banden, die de mensenrechten in het buitenland kunnen schenden. Met name door **een wet aan te nemen die bedrijven verplicht de mensenrechten, arbeidsrechten en milieurechten te eerbiedigen**, ook via hun leveranciers, onderaannemers en dochterondernemingen, en hen wettelijk aansprakelijk te stellen voor eventuele schendingen.
- Het nemen van specifieke maatregelen om Belgische (of aan België gelieerde) banken en bedrijven te reguleren wanneer zij verantwoordelijk zijn voor of medeplechtig zijn aan landroof in het buitenland. Voorbeelden hiervan zijn :

(1) het geval van de Belgische onderneming **SIAT** die 60.000 hectare grond exploiteert in Afrika (Nigeria, Ghana, Ivoorkust).^{xxiii}

(2) het geval van **SOCFIN**, dat 400.000 hectare concessies bezit in 10 landen in Afrika en Azië en waarvan de negatieve gevolgen in de meeste plantages door de plaatselijke gemeenschappen aan de kaak worden gesteld.^{xxiv}

(3) de Belgische Ontwikkelingsbank BIO, die de multinational Tozzi Green financiert, die beschuldigd wordt van landroof in Madagaskar^{xxv}
- Door ervoor te zorgen dat de overheid niet investeert in landbouwprojecten waarbij de verwerving van grond wordt gekenmerkt door geschillen. Een voorbeeld is Plantations et Huileries du Congo (PHC), een bedrijf dat 100.000 hectaren beheert, waarvan 30.000 hectaren oliepalmpplantages zijn. Dit bedrijf, voorheen bekend onder de naam **Feronia**, kreeg fondsen toegekend via de Belgische Investeringsmaatschappij voor Ontwikkelingslanden (BIO).^{xxvi}
- Door druk uit te oefenen op Europa om geen nieuwe vrijhandelsovereenkomsten te ondertekenen en de invoer van landbouwproducten (bv. soja uit Brazilië, palmolie uit Indonesië, enz.), die in verband worden gebracht met landroof en concentratie, te beperken.

- i Climaxi, Nieuwpoort: Climaxi steunt actie tegen mosselboerderij Colruyt
- ii Retail Detail, [Colruyt veut cultiver ses propres légumes, mais récolte la controverse](#), 2020
- iii Apache, [Colruyt koopt op grote schaal landbouwgronden op in België](#), 12 april 2022
- iv Bio mijn natuur, [Colruyt vindt nieuwe bioboer voor bioboerderij Het Zilverleen](#), 2019
- v Apache, [Wanneer de supermarkt ook landeigenaar wordt](#), 2020
- vi Colruyt, [Oprichting Agripartners door Colruyt Group: een evolutie in plaats van een revolutie](#), 2/10/2020
- vii Gondola, [Colruyt se lance dans l'achat de terres agricoles](#), 2020
- viii Le Soir, [Colruyt investit dans des terres agricoles : la Fugea y voit un retour au servage féodal](#), 2020
- ix La FWA, [Achats de terres agricoles par Colruyt : une atteinte à notre modèle agricole familial](#) !, 2020
- x Farmlandgrab, [Terres agricoles : la ruée vers l'Est des spéculateurs](#), 2020
- xi Farmlandgrab, [Terres agricoles : la ruée vers l'Est des spéculateurs](#), 2020
- xii Retail Detail, [Colruyt zkt. bioboer om het hof te maken](#), 21/8/2018
- xiii Lucile Leclair, De la ferme familiale à la firme internationale. [L'agro-industrie avale la terre, Le Monde diplomatique, février 2022](#)
- xiv Vilt, [Colruyt Group wil landbouwgronden actief gaan verwerven en exploiteren](#),
- xv Retail Detail, [Colruyt gaat zelf groenten telen, maar oogst controverse](#), 29/9/20
- xvi Colruyt, [Oprichting Agripartners door Colruyt Group: een evolutie in plaats van een revolutie](#), 2/10/20
- xvii F. Delvaux et al. (2013), ["Ruée vers les terres : Quelles complicités belges dans le nouveau Far West mondial ?"](#)
- xviii H. Capocci, ["Quand hévéa rime avec violation de droits : le cas de l'entreprise belge SIAT"](#), Entraide et Fraternité, 2020.
- xix Mamy Rakotondrainibe, ["La Belgique, complice d'accaparement de terres à Madagascar ? Le cas BIO/Tozzi Green", étude à paraître, Entraide et Fraternité, 2022](#)
- xx Prowse M., [Contract farming in developing countries : a review](#), 2012
- xxi AVSF, [L'agriculture sous contrat peut-elle contribuer au renforcement des agricultures paysannes et à la souveraineté alimentaire des populations du Sud](#), 2014
- xxii <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N18/449/00/PDF/N1844900.pdf?OpenElement>
- xxiii H. Capocci, ["Quand hévéa rime avec violation de droits : le cas de l'entreprise belge SIAT"](#), Entraide et Fraternité, 2020.
- xxiv FIAN Belgium et Green Scenery, [Dossier politique -Accaparement de terres en Afrique : Le cas de Socfin en Sierra Leone](#), 2021
- xxv Mamy Rakotondrainibe ["La Belgique, complice d'accaparement de terres à Madagascar ? Le cas BIO/Tozzi Green"](#), étude à paraître, Entraide et Fraternité, 2022.
- xxvi Stéphane Desgain, [Feronia : quand la coopération belge soutient l'accaparement des terres](#), 2019 et RIAO, GRAIN & al, [Financement du développement sous forme d'agro-colonialisme : le financement des plantations d'huile de palme de Feronia-PHC en République démocratique du Congo par les banques européennes de développement](#), 2021